

ОПУСТЕЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ — НАСЛІДКИ, МОЖЛИВІ РИЗИКИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА

*Філіпенко Дар'я Олександрівна,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Миколаївський національний аграрний університет*

Під впливом глобалізаційних процесів і технологічної революції швидкоплинною загрозою сучасності є розширення опустелювання родючих територій, що призведе до повного знищення їх біологічного потенціалу. Не зважаючи на те, що серед багатьох глобальних проблем опустелювання є найменш відомою, вона чинить прямий вплив на економічний потенціал, оскільки надзвичайно спекотний клімат, великий дефіцит вологи і досить крихка екологічна система розширює коло ризиків для суспільства.

Питання опустелювання території України, а саме виокремлення наслідків і можливих ризиків для суспільства перебувають у центрі наукових дискусій. Дану проблематику у своїх наукових роботах висвітлюють такі вчені як: Баюк С. А. і Трускавецький Р.А. [1], Вишнеvsька О. М. і Бобровська Н. В. [2], Мовчан М. М. [4] і ін. Однак, віддаючи належне результатам досліджень вищезазначених представників науки, зауважимо, що деякі питання з впливом часу і зміною геополітичних умов потребують подальшого вивчення і удосконалення.

Опустелювання (дезертфікація) представляє собою деградацію земель, що виникла як результат на дію природних факторів і процесів, а, також, на технологічну діяльність людини. До основних причин опустелювання в Україні вітчизняні вчені відносять: водний дефіцит, тривалу посуху, кліматичну аридизацію, вирубку лісів, видобуток бурштину і інших корисних копалин, соленакопичення, вітряний клімат південних регіонів, низький рівень ґрунтових вод, помилки у веденні сільського господарства, серед яких надмірне осушення дрібних водойм для зрошення угідь і для підтримки рибних господарств, порушення водного балансу регіону, вирощування великої кількості надмірно вологолюбних культур, постійна експлуатація родючих ґрунтів без належно відкоректованої сівоzmіни [2,5].

Опустелювання є тією деградацією землі, для якої є характерним скорочення рослинності, висушування землі, зниження родючості ґрунту, що спричиняє швидко вітрову ерозію і навіть утворення пилових бурь. Опустелювання, що виникло в Україні як результат на діяльність людини, є лише певною частиною глибокої соціально-економічної кризи, що охопила країну в період економічної нестабільності і воєнних процесів. З проблемою опустелювання, в першу чергу, пов'язані соціально-економічні процеси, а потім вже і екологічна складова. Прояв швидкості явища опустелювання переважно обумовлений порушенням правил господарювання людини, що

призводить до погіршення родючості і продуктивності земельних угідь через дефіцит води або посуху, вирубку лісу тощо [3].

Відповідно до законодавчої бази проблему опустелення в Україні було зумовлено такими чинниками:

- занадто високий рівень господарського освоєння землі з порушенням вимог раціонального балансування співвідношення між земельними угіддями;
- порушення раціональних принципів землекористування і технології землеробства, серед яких можна виокремити недотримання сівозміни, зменшення обсягу внеску агрохімікатів;
- порушення науково обґрунтованих вимог до розміщення виробничих і житлових об'єктів, серед яких найчастіше спостерігається недотримання норм розташування водоемних виробництв;
- недостатня площа земель з природоохоронним, рекреаційним, оздоровчим і історико-культурним призначенням;
- незадовільний стан забезпечення землеустрою в частині розроблення документації в галузі охорони земель і здійснення передбачених нею заходів;
- недостатністю забезпечення функціонування державної системи моніторингу земель та довкілля, системи раннього оповіщення і моніторингу посух і гідрометеорологічної мережі спостережень;
- низьким рівнем матеріально-технічного і кадрового забезпечення органів державної влади у сфері управління земельними і іншими природними ресурсами;
- недостатнім об'ємом новітніх технологій для використання у сучасних умовах, серед яких можна виокремити геоінформаційні і дистанційні зондування землі;
- недостатнім обсягом фінансових ресурсів;
- низьким рівнем обізнаності населення, його заінтересованості і спроможності забезпечити раціональне стале використання земель і розв'язання проблем їх деградації [6].

Одним із перших наслідків опустелювання є зниження рівня біорізноманіття і втрата продуктивного потенціалу, можна спостерігати перехід від лугів, переважанням яких є багаторічні трави, до тих, де переважають багаторічні чагарники. У крайніх випадках це призводить до руйнування здатності землі до підтримання життя.

На Півдні України знаходиться найбільша пустеля Європи площею більш як 160 тис. га – Олешківські піски. Їхнє утворення пов'язано із надмірним випасом тварин, а також вітровою ерозією. Нераціональна діяльність людини з кожним роком розширювала межі потенційних опустелювальних земель. Для того, щоб зупинити вітри, в цій місцевості були насаджені ліси, але пожежі й активне вирубування не призвели до очікуваних позитивних результатів [2,3].

Сьогодні можна спостерігати такі оптимальні варіанти мінімізації опустелювання територій України: оптимізація у використанні природних

ресурсів, структури сільськогосподарських угідь, раціональне розмежування посівної площі, пасовищ, розширення меж інтенсивності насаджень у лісах, лісосмугах, оперативне усунення ерозії ґрунтів, поліпшення солонцевих ґрунтів тощо.

Для аграріїв України можна рекомендувати застосування ґрунтозберігаючих технологій, особливу увагу необхідно звернути на зони критичного землеробства. Найефективнішою на сьогодні є технологія no-till, що можна вважати найефективнішим методом у боротьбі з деградацією ґрунтів і призупиненням аридизаційних процесів. Пов'язано це з тим, що розвиток зрошення сприятиме формуванню підстав до зміни клімату, підвищення рівня відносної вологості повітря і сприятиме зростанню урожайності.

Таким чином, у процесі дослідження з'ясовано, що наслідками для України за загроз опустелювання її територій є: прискорення темпів скорочення виробничих можливостей продовольства, зниження рівня родючості ґрунту і природної здатності землі до відновлення; посилення паводків в низинах річок, погіршення якості води, утворення осаду в річках і озерах, замулення водойм і судноплавних каналів; погіршення здоров'я людей через принесений вітром пил, включаючи очні, респіраторні і алергічні захворювання і психологічний стрес; порушення звичного способу життя постраждалого населення, вимушене мігрування. Однак, дані наслідки можна мінімізувати, тобто вирішити проблему опустелення територій України, якщо активно включитись в оптимізацію процесів.

Бібліографічний список:

1. Баюк С. А, Трускавецький Р. А. Безцінний ґрунтовий ресурс України – під особливий контроль держави. Ризики та очікування від ринку земель. URL: <http://www.golos.com.ua/article/325175> (дата звернення: 09.03.2020).
2. Вишневська О. М. Природно-ресурсна основа розвитку аграрного сектору : теоретичні і практичні аспекти : [монографія] / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська. — Миколаїв, 2015р.
3. Методи боротьби з опустелюванням в Україні. Як не стати Сахарою. URL: <https://superagronom.com/articles/328-metodi-borotbi-z-opustelyuvannya-v-ukrayini-yak-ne-stati-saharoju> (дата звернення: 09.03.2020).
4. Мовчан М.М. Основні напрями вирішення проблем деградації та опустелювання земель в Україні. Моніторинг та охорона земель. 2017. №2. С. 85–90.
5. Проблеми опустелювання земель в Україні. URL: <http://ecology.donoda.gov.ua/problema-opustelyuvannya-zemel-v-ukrayini/> (дата звернення: 09.03.2020).
6. Розпорядження КМУ «Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням» №1024-р від 22.10.2014р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2014-p> (дата звернення: 09.03.2020).

*Науковий керівник – Бобровська Н. В., кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування*